

## Rosa Luxemburg (1904)

# Socialdemokrati och parlamentarism

## I

Riksdagen har åter sammanträtt under mycket betecknande omständigheter. Å ena sidan nya, fräcka utfall från den reaktionära pressen – av samma kaliber som i "Die Post" – mot den allmänna rösträtten, å andra sidan tydliga tecken på "parlamentströtthet" hos de borgerliga kretsarna. Därtill kommer regeringens tydliga försök att skjuta upp riksdagens sammankallande till kort före julferierna – allt som allt en krass bild av det *snabba förfallet av det viktigaste tyska parlamentet* och dess politiska betydelse. Det står nu helt klart, att riksdagen sammanträder huvudsakligen för att godkänna budgeten, en ny arméproposition, nya krediter till det afrikanska kolonialkriget,<sup>1</sup> samt de oundvikliga nya kraven från marinen och de handelsavtal, som lurar i bakgrunden – alltsammans färdiga fakta, resultat av *utomparlamentariska* politiska faktorer, inför vilka man ställer riksdagen, för att den som en automatisk jasägaremaskin skall bestrida kostnaderna för denna utomparlamentariska politik. I hur hög grad borgerskapet med fullt *medvetande* och total underkastelse accepterar parlamentets ynkliga roll framgår av en klassisk anmärkning i en vänsterliberal Berlintidning. Inför de otroliga militära kraven på en ökning av styrkan med mer än 10 000 man, vilket skulle kosta 74 miljoner mark under de närmaste fem åren, och inför det vanliga hotet om att annars återinföra den treåriga värnplikten, med vilket man viftar regeringen i ansiktet som om det vore en pistol, säger denna tidning med en stilla suck: Eftersom folkrepresentationen inte kan önska detta (den treåriga värnplikten), "kan man väl redan anse armépropositionen som antagen". Och denna liberalismens heroiska profetia kommer naturligtvis att stämma lika bra som den beräkning, som utgår från att den borgerliga riksdagsmajoriteten helt skändligt kommer att sälja sig.

I den tyska riksdagens öde ser vi ett viktigt stycke av hela den borgerliga parlamentarismens historia. Det ligger nämligen i arbetarklassens intresse att ha en klar uppfattning om de inre tendenserna och sammanhangen hos denna parlamentarism.

Det är en historiskt förklarlig, ja t.o.m. nödvändig illusion från det kämpande och ändå mer från det segerrika borgerskapets sida, att dess parlament utgör samhällslivets centrala punkt och världshistoriens drivkraft. Detta är en uppfattning, som osökt leder fram till denna präktiga "parlamentariska kretinism", vilken för ordsvallet från ett par hundra riksdagsmän i en lagstiftningskammare glömmet bort de världshistoriska jättekrafter, som, totalt obekymrade om parlamentets lagstiftande, verkar därute i samhällsutvecklingens brännpunkt. Det är emellertid just dessa blinda, elementära krafter som i den sociala utvecklingen, en roll, som också de borgerliga klasserna omedvetet och oavsiktligt spelar med i, vilken ständigt undergräver inte bara den borgerliga parlamentarismens inbillade betydelse, utan även den verkliga betydelse den kan ha.

Det är nämligen de tvåfaldiga verkningarna från den *internationella* och den *inrikespolitiska* utvecklingen, som leder fram till de borgerliga parlamentens förfall – och ingenstans kan man studera denna effekt bättre än i den tyska riksdagens öde. Det är framför allt den under det senaste decenniet allt mäktigare *världspolitik*, som river med sig de kapitalistiska ländernas hela ekonomiska och sociala liv i en virvel av oöverskådliga, okontrollerbara internationella influenser, konflikter och omdaningar, i vilken de borgerliga parlamenten vanmäktigt driver hit och dit likt plankor på ett stormigt hav.

---

<sup>1</sup> Här avses kriget mot herorerne i det förut tyska Sydvästafrika, vilka år 1904 gjorde uppror mot det tyska kolonialherraväldet och led ett blodigt nederlag.

Men dessutom tjänar det kapitalistiska samhällets inre klass- och partiutveckling till att förbereda och bearbeta det borgerliga parlamentet för denna foglighet och hjälplöshet inför de världspolitiska bränningarnas sug, inför militarism, marinism och kolonialpolitik.

Långt ifrån att vara den absoluta produkten av en demokratisk utveckling, av människoslåktets framåtskridande eller något annat lika vackert, är parlamentarismen i stället den bestämda *historiska formen för bourgeoisins klassherravälde* och – vilket bara är den andra sidan av detta herravälde – *för bourgeoisins kamp mot feodalismen*. Den borgerliga parlamentarismen är levande endast så länge kampen mellan bourgeoisin och feodalismen varar. När den livgivande elden från denna kamp slocknar, förlorar parlamentarismen från borgerlig synpunkt sett sitt historiska ändamål. Men sedan ungefär ett kvartssekel tillbaka går den allmänna tendensen i de kapitalistiska ländernas utveckling ut på en *kompromiss mellan bourgeoisin och feodalism*. Utplånandet av skillnaderna mellan whigs och tories<sup>1</sup> i England, och mellan republikaner och klerikal-monarkistisk adel i Frankrike är yttringar och produkter av denna kompromiss. I Tyskland stod kompromissen fadder åt borgarnas klassemancipation, den kvävde t.o.m. dess utgångspunkt – marsrevolutionen – och gav redan från början den tyska parlamentarismen den förkrympta formen hos ett missfoster, som ständigt svävar mellan liv och död. Författningskonflikten i Preussen<sup>2</sup> var det sista uppflammandet av det tyska borgerskapets klasskamp mot den feodala monarkin. Sedan dess följer parlamentarismen följande principer: folkrepresentationens politiska överensstämmelse med regeringsmakten regleras inte så som i England, Frankrike, Italien eller Förenade Staterna, där regeringen hämtas ur det parti, som har parlamentsmajoritet, utan på ett rakt *motsatt* sätt, vilket helt motsvarar den tysk-preussiska special-misären: varje borgerligt parti, som får makten i riksdagen, blir eo ipso (just därigenom) regeringsparti, dvs. den feodala reaktionens verktyg. Se t.ex. på nationalliberalernas och centrumpartiets öde. Den sålunda fulländade kompromissen mellan feodalism och borgerskap, vilken från historisk synpunkt sett har gjort hela parlamentarismen till ett rudiment, ett funktionsodugligt organ, har med tvingande logik också givit upphov till alla nu iögonenfallande tecken på parlamentariskt förfall. Så länge klasskonflikten mellan borgerskap och feodalmonarki pågick, var den öppna partistriden i parlamentet det naturliga uttrycket härför. Där emot är borgerliga partistrider i parlamentet mot bakgrunden av en fulländad kompromiss helt onyttiga. Intressekonflikter mellan olika grupperingar inom den borgerligt-feodala reaktionen löses inte längre genom kraftprov i parlamentet, utan genom *kohandel* bakom dess kulisser. Av de borgerliga, öppna parlamentsstriderna finns det inte längre kvar några *klass-* eller *partikonflikter*, utan på sin höjd, i efterblivna länder som t.ex. Österrike, nationalitetsgräl, dvs. *kotteri-gräl* vars mest adekvata parlamentariska form är slagsmålet, skandalen.

Med de borgerliga partistridernas utdöende försvinner också deras naturliga organ: de markanta parlamentspersonligheterna, de stora talarna och de stora talen. Talarstriden som parlamentariskt medel är endast meningsfull för ett stridande parti, som söker folkets gunst. Tal i parlamentet är till sitt väsen *alltid* tal ”ut genom fönstret”. Om man betraktar kohandeln i kulissen som det normala sättet att lösa konflikter på den borgerligt-feodala kompromissens grundval, så är talarstrider inte bara meningslösa, utan direkt otjänliga. Därav kommer sig också de borgerliga partiernas vrede över ”det myckna talandet” i riksdagen, därav den

<sup>1</sup> Whigs = det engelska bourgeoisiparti, som uppstod under Stuartarnas tid (1678), och ur vilket dagens Liberala Parti utvecklats. Tories = de stora och medelstora godsägarnas parti. Sedan omkring år 1830 kallas partiet för Konservativa partiet.

<sup>2</sup> Författningskonflikten i Preussen pågick åren 1862-1866 och framkallades genom att liberalerna, som hade majoriteten i deputeradekammaren, var emot en utvidgning av armén och för en noggrannare kontroll av budgeten. För att lösa denna konflikt inkallade den preussiske kungen Bismarck som ledare för den preussiska regeringen. Bismarck stred visserligen ytterst hårt mot bourgeoisins parlamentariska krav, men genomdrev deras nationella krav och åstadkom därigenom, att konflikten löste sig.

förlamande känslan av meningslöshet, som ligger som ett järntäcke över de borgerliga partiernas talkampanjer och förvandlar riksdagen till en dödligt andefattig öken.

Och slutligen har den borgerligt-feodala kompromissen även ifrågasatt parlamentarismens hörnsten – *den allmänna rösträtten*. Den var från borgerlig synpunkt sett endast berättigad som ett vapen i kampen mellan de två stora fraktionerna av besuttna klasser. Den var nödvändig för bourgeoisin, då den ville elda ”folket” till kamp mot feodalismen. Den var nödvändig för feodalismen, då den ville mobilisera landsbygden mot industristaden. Sedan konflikten löpt ut i en kompromiss, och sedan de båda provostenarna, stad och land, i stället för att bilda liberala och agrara trupper bildat något annat – *socialdemokratien* – är den allmänna rösträtten från de borgerligt-feodala härskarintressenas synvinkel sett nonsens.

Så har alltså den borgerliga parlamentarismen genomlöpt sin historiska utvecklingscykel och nått fram till självförnekelsen. Men som orsak till och samtidigt som följd av detta bourgeoisins öde har socialdemokratien fått fast fot i landet och *i parlamentet*. Om parlamentarismen har förlorat sitt innehåll för det kapitalistiska samhället, så är den nu i stället ett av de mäktigaste och outhärligaste kampmedlen för den uppåtsträvande arbetarklassen. En av socialdemokratiens viktigaste uppgifter är att rädda parlamentarismen från bourgeoisin och mot bourgeoisin.

En sålunda formulerad uppgift förefaller som en motsägelse. Men, säger Hegel, ”*det är motsägelsen som leder vidare*”. Socialdemokratiens motsägelsefyllda uppgift inför den borgerliga parlamentarismen är uppgiften att skydda och stödja denna sönderfallande ruin av borgerligt-demokratisk härlighet på ett sådant sätt, att den påskyndar hela den borgerliga samhällsordningens undergång och samtidigt det socialistiska proletariats maktövertagande.

## II

Inom våra led stöter man ofta på uppfattningen, att en osminkad redogörelse för den borgerliga parlamentarismens inre förfall och en öppen, skarp kritik av parlamentarismen skulle vara ett politiskt vågspel, eftersom man därigenom kunde ge folket en felaktig uppfattning om parlamentarismens värde och sålunda underlätta reaktionens försök att underminera den allmänna rösträtten.

Den som är förbunden och förtrogen med socialdemokratiens tankevärld inser genast det felaktiga i sådana hänsynstaganden. Man kan aldrig tjäna socialdemokratiens, eller någon demokratis, verkliga intressen genom att hemlighålla de faktiska förhållandena för folket. Diplomatiska finter kanske kan vara bra då små borgerliga kottier vill göra sluga parlamentariska schackdrag. Socialdemokratiens stora, världshistoriska rörelse känner inga andra medel än hänsynslös öppenhet och uppriktighet gentemot den stora massan. Socialdemokratiens innersta väsen, dess historiska kallelse, är ju just att bibringa proletariatet ett klart medvetande om de sociala och politiska drivfjädrarna för den borgerliga utvecklingen, både i stora drag och i alla detaljer.

Särskilt i fråga om parlamentarismen är det nödvändigt att ha en så klar uppfattning som möjligt om orsakerna till dess förfall, orsaker som med behård logik följer av den borgerliga utvecklingen, om man skall kunna varna det klassmedvetna proletariatet för den farliga missuppfattningen, att man genom att mildra och avtrubba den socialdemokratiska klasskampen på konstlad väg skulle kunna hålla den borgerliga demokratin och oppositionen i parlamentet vid liv.

De yttersta konsekvenserna av att tillgripa *denna* taktik för att rädda parlamentarismen upplever vi just nu i Frankrike i Jaurès' ministeriella taktik. Den bygger på ett tvåfaldigt trick. För det första på tricket att i arbetarkretsar sprida överdrivna förhoppningar och illusioner om de positiva resultat, arbetarna kan vänta sig av parlamentet. Det borgerliga parlamentet prisas

inte bara som det utkorade verktyget att uppnå socialt framåtskridande och rättvisa, nivåhöjning för arbetarklassen, fred i världen och dylika underverk; utan man gör den till och med till det utkorade medlet att förverkliga socialismens slutmål. På detta sätt koncentreras arbetarklassens alla förväntningar, all dess strävan och hela dess uppmärksamhet på parlamentet.

Det andra tricket består i att inom själva parlamentet inrikta de socialistiska ministrarnas hela verksamhet på att ge makten åt den sorgligt döda resten av borgerlig demokrati och att hålla den vid liv. För att nå dessa ändamål förnekar man helt klassmotsättningarna mellan proletär politik och borgerligt-demokratisk politik, man avstår från socialistisk opposition, och till sist uppträder Jaurès' socialister i sin parlamentstaktik som borgerliga demokrater av renaste vatten. Endast genom sin socialistiska stämpel och – genom större måttfullhet skiljer sig dessa förklädda demokrater från de verkliga demokraterna.

Det är knappast möjligt att åstadkomma mer självförnekelse eller flera avsteg från socialismen att offra på den borgerliga parlamentarismens altare. Och vad blir resultatet?

Jaurès-taktikens ödesdiga effekt på det franska proletariatets klassrörelse: arbetarorganisationernas upplösning, begreppsförvirringen, demoraliseringen hos de socialistiska parlamentsmedlemmarna, är allmänt känd. Men det är inte detta vi vill peka på här, utan den skildrade taktikens konsekvenser för själva *parlamentarismen*. Och de konsekvenserna är ytterst fatala. De borgerliga demokraterna, republikanerna och "radikalerna" har långt ifrån visat någon ökad styrka eller ungdomlighet i sin politik, och vad mera är, de har förlorat all aktning och respekt för socialismen, vilken tidigare åtminstone var till acceptabelt stöd. Men vida farligare är ändå ett annat symptom, som uppträtt först på sistone, nämligen *de franska arbetarnas tilltagande besvikelse över parlamentarismen*. De överdrivna illusioner, som Jaurès' fraspolitik framkallat hos proletariatet, måste ju helt naturligt åtföljas av ett kraftigt bakslag, och detta har faktiskt inte bara lett till att en stor del av de franska arbetarna inte längre vill höra talas om jaurèsismen, utan även till att de nu struntar i parlamentet och i politiken över huvud taget.

Helt nyligen framträdde det annars så kloka och nyttiga organet för den unga franska marxismen, "Mouvement Socialiste", med en överraskande artikelserie, i vilken man predikar för arbetarna, att de skall ta avstånd från parlamentarismen och i stället ägna sig åt ren fackföreningsverksamhet, och påstår, att den "sanna revolutionismen" består i en rent ekonomisk kamp. Samtidigt kom en annan socialistisk tidning i landsorten, "Travailleur de l'Yonne" med en ändå originellare idé, då den förklarade, att proletariatets aktion för parlamentarismen är helt ofruktbar och leder till korruption, varför man helst borde avstå från att välja socialistiska riksdagsmän och endast sända t.ex. borgerliga radikaler till parlamentet.

Detta är alltså de vackra frukterna av Jaurès' aktion för att rädda parlamentarismen: en tilltagande avsky hos folket för varje slag av parlamentsaktion, och en dragning till *anarkismen*: den största reella faran för parlamentets och för hela republikens existens.

I Tyskland är det under nuvarande omständigheter otänkbart, att socialismens praxis skulle kunna avvika så mycket från klasskampens principer. Men de yttersta konsekvenser, till vilka taktiken i Frankrike har lett, kan tjäna som tydlig varning till hela den internationella arbetarrörelsen, så att den inte söker fullgöra sin uppgift att skydda den vacklande borgerliga parlamentarismen med sådana metoder. Den rätta metoden är inte att nedtysta eller ge avkall på proletariatets klasskamp, utan tvärtom att betona och utveckla den så långt som möjligt, både i och utanför parlamentet. För detta ändamål måste proletariatets *utomparlamentariska aktion* förstärkas, och våra riksdagsmäns aktion i parlamentet måste gestaltas på ett visst sätt.

I direkt motsats till Jaurès-taktikens felaktiga uppfattning skyddar man parlamentets grundvalar bäst och säkrast genom att välja en taktik, som passar inte bara inom parlamentet utan

också för en direkt aktion från arbetarnas sida. Hotet mot den allmänna rösträtten blir mindre, om vi kan göra klart för de härskande klasserna, att socialdemokratins egentliga makt inte beror av riksdagsmännens förehavanden i parlamentet, utan att den är förankrad i hela folket, ”på gator och torg”, och att socialdemokratins i nödfall både vill och kan mobilisera folket till ett direkt försvar av de politiska rättigheterna. Därmed menar vi inte, att det räcker med att t.ex. ha en generalstrejk i bakfickan som ett undermedel mot alla politikens eventualiteter. Den politiska generalstrejken är förvisso en av de viktigaste yttringarna av en massaktion inom proletariatet, och den tyska arbetarklassen måste vänja sig vid att utan högmod och utan förutfattade doktrinära meningar betrakta detta medel, som hittills endast kommit till användning i romanska länder, som en effektiv kampmetod, vilken skulle kunna vara värd ett försök också i Tyskland. Det är emellertid ojämförligt mycket viktigare, att vi utformar vår agitation och vår press så, att proletariatet allt mera hänvisas till egna aktioner och inte betraktar striderna i parlamentet som det politiska livets medelpunkt.

Intimt förknippad härmed är själva *taktiken i riksdagen*. Man måste ha klart för sig, att våra riksdagsmäns lysande kampanjer och deras framträdande roll vid varje riksdagssession ju är ett resultat av den totala avsaknaden av en värdig borgerlig demokrati och opposition. Gennemot den reaktionära majoriteten vinner socialdemokratien lätt, eftersom den är den enda konsekventa och tillförlitliga representanten för det allmänna välståndets och det allmänna framåtskridandets intressen.

Men denna egendomliga situation medför också för den socialdemokratiska fraktionen uppgiften att inte bara uppträda som representant för ett *oppositionellt parti*, utan också som representant för en *revolutionär klass*. Med andra ord: fraktionen får i uppgift icke blott att kritisera de härskande klassernas politik ur folkintressenas, d.v.s. hela det bestående samhällets synvinkel, utan även att ständigt konfrontera de härskande klasserna med det socialistiska samhällsidealet, vilket är förmer än den mest framstegsvänliga borgerliga politik. Och om folket nu vid varje riksdagsdebatt kan bli fullständigt övertygat om att förhållandena i dagens samhälle skulle te sig betydligt klokare, mera framstegsvänliga och ekonomiskt fördelaktigare, om socialdemokratiens önskemål och förslag beaktades, så bör man i framtidens riksdagsdebatter så mycket eftertryckligare övertyga dem om att det är nödvändigt att störta hela denna samhällsordning för att socialismen skall kunna förverkligas.

I det senaste numret av ”Sozialistische Monatshefte” skriver en av de italienska opportunistledarna, *Bissolati*, i en artikel om de italienska valen bl.a. följande mening: ”Enligt min åsikt är det ett bevis för det politiska livets efterblivenhet, att de respektive partiernas kamp fortfarande gäller principfrågor. Man borde i stället kämpa om verkliga, dagsaktuella frågor, och låta grundprinciperna komma till uttryck i dem.” Givetvis vänder detta typiska opportunistresonemang upp och ned på sanningen. I och med att socialdemokratins utvecklas och blir starkare, blir det allt nödvändigare, att den just i parlamentet inte begraver sig i dagsaktuella frågor och endast bedriver opposition, utan att den i stället kraftigt understryker sina ”grundprinciper”: *kampen för proletariatets maktövertagande, vilket skall leda till den socialistiska omvälvningen*.

Ju kraftigare riksdagen genljuder av socialdemokratins friska, storartade agitation för sina minimikrav och för sina socialistiska slutmål, i kross motsättning till de borgerliga partiernas trivialt nyktra ton och platta beskäftighet, desto mer kommer riksdagen att stiga i folkmassornas aktning. Desto större blir då också garantin för att folkmassorna inte stillatigande kommer att finna sig i reaktionens försök att rycka från dem denna plattform eller deras allmänna rösträtt.

”Sächsische Arbeiterzeitung”, 5 och 6 december 1904.